

Приказ

Bosanska usmena tradicija u kulturi sveta

Bosanska usmena tradicija u kulturi svijeta, zbornik radova Prvog međunarodnog kolokvija, Međunarodni forum Bosna, Muzej Hercegovine, urednici Aldina Ademović, Asim Krhan, Mirsad Kunić, Rusmir Mahmutćehajić, Sarajevo: Dobra knjiga, 2018, 362 str.

Zbornik radova Prvog međunarodnog kolokvija *Bosanska usmena tradicija u kulturi svijeta* važan je istraživački poduhvat na polju usmene/narodne književnosti u Bosni i Hercegovini, s posebnim zanimanjem za harvardsku zbirku usmenog naslijeđa *Milman Parry*. Uredništvo Zbornika radova ukazuje na esencijalnost navedene zbirke usmenog blaga, naglašavajući: „Mali je broj bosanskih ljudi koji danas znaju nešto o zbirci *Milman Parry*. Ali, još je manje njih koji se njome bave u vidicima svojih intelektualnih zaokupljenosti. A teško je domisliti puteve bosanskog kulturnog osvješćenja bez uzajamnosti s tom riznicom i njenim prisutnostima u kulturi svijeta.“ Prvi međunarodni kolokvij *Bosanska usmena tradicija u kulturi svijeta* održan je 27. i 28. oktobra 2017. u Centru za kulturu u Mostaru u organizaciji Međunarodnog foruma Bosna i Muzeja Hercegovine iz Mostara. Organizovanje kolokvija i objavljivanje Zbornika finansijski je podržalo Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke. U zborniku radova objavljeno je 21 naučno izlaganje i još dva naučna rada na engleskom jeziku u kojima se govori o značaju i ulozi usmenog blaga zbirke *Milman Parry*.

Naučni radovi u kojima se potvrđuje autonomni svijet bosanskohercegovačke usmene književnosti rekonstruiraju vrijeme i otvaraju poetičke koncepte neiscrpnog jezičkog blaga bosanskohercegovačke usmenosti. U zborniku se naglašava važnost njegovanja kulture pamćenja i istražuje specifičnosti usmene književnosti nastale u specifičnim kulturnim i historijsko-geografskim osobenostima. Zbornik je podijeljen u tri dijela: *Harvardska zbirka Milman Parry*, *Teorijski izazovi* i *U širim vidicima*.

U okviru prvog poglavlja David Elmer u radu *Zbirka usmene književnosti Milman Parry* ističe važnost, posebnost i vještinu folklorista Milma-

U okviru prvog poglavlja David Elmer u radu *Zbirka usmene književnosti Milman Parry* ističe važnost, posebnost i vještinu folklorista Milma-

na Parryja, koji je „tragao za najboljim i najvještijim kazivačima do kojih se moglo doći“. U radu zaključuje i da zapisi iz Zbirke nadilaze njeno uže zanimanje i proučavanje, otvarajući brojne mogućnosti šire primjene i izvan proučavanja usmene poezije. Mirsad Kunić u radu *Tri stolačka pjevača u Parryjevoj zbirci – Bajgorić, Bašić, Kukuruzović* govori o trojici najvažnijih stolačkih epskih pjevača – Halilu Bajgoriću, Ibri Bašiću i Muji Kukuruzoviću, koje je Parry upoznao u junu 1935. Kunić kaže da su sva tri epska pjevača „suvereni poznavaoци epske tradicije, oni koji su tradiciju nosili u sebi na način kako se usvaja i nosi maternji jezik i dalje se realizirali kao pjevači u okviru nje“. S tog aspekta bitno je istaći i rad Seada Šemsovića *Novopazarски epski tekst – neke osobenosti bošnjačke epike u Lordovoj zbirci iz 1953. godine*. U njemu je naglašeno da usmena književnost, tradicija, ne poznaje državne granice, tj. „jedini naučni utemeljen koncept bavljenja usmenom tradicijom je onaj etnički, potom komparativni, a nikako integralni ili državni“. Tragom *Novopazarског epsког текста* sagledanog kroz Lordovu zbirku, autor postavlja pitanje koncepta državne usmene tradicije, ističući „uska imenovanja“ i neophodnost naučne utemeljenosti, prije svega.

Ferid Muhić u radu *Kalokagathia u bošnjačkoj usmenoj tradiciji: aksiološka paradigma nacionalnog karaktera i etičkog kodeksa Bošnjaka u epu Ženidba Smailagić Mehe* ističe veličanstvenost tog epa, ali i nevjerovatno, čudesno umijeće Avde Međedovića. Muhić podsjeća na ideale kalokagatije i megalopsije, zaključivši da je čuveni ep biser bošnjačke usmene književnosti i dragocjen prilog savremenoj svjetskoj književnosti. Tarik Čušić autor je teksta *Tipovi i karakteristični modeli epskih formula u Parry-Lordovoj zbirci pjesama*, u kojem razmatra revolucionarnu teoriju epske formule koju je utemeljio Parry. Čušić piše o postupcima sastavljanja usmene pripovjedne poezije, tj. o postupcima učenja i prenošenja epskih pjesama uz pomoć tradicionalnih epskih formula. Bitno je istaći i rad *Jezičke osobitosti pjesme Ženidba Bećirbega, sina Mustajbegova* Edima Šatora, u kojem autor naglašava zanimljivu činjenicu da je veliki broj pjevača u Parryjevoj zbirci iz Hercegovine. U okviru navedenog poglavlja objavljeni su i sljedeći radovi: *Pjesme ženskih izvođača u zbirci usmene književnosti Milman Parry* (Aida Vidan); *Spomen bošnjačkog usmenog pjesništva u sabranim spisima Milmana Parryja* (Enes Kujundžić); *Halil Bajgorić u bosanskoj usmenoj baštini* (Indira Durmić) i *Današnja sjećanja na guslača Halila Bajgorića* (Amer Medar).

Bosanstvo između usmenosti i pismenosti Rusmira Mahmutćehajića otvara drugo poglavlje u zborniku – *Teorijski izazovi*. U eseju autor govori o Parryjevoj viziji i „osvješćenju bosanskog usmenog naslijeđa“, kao i o nužnosti uspostavljanja svijesti o sebi, te ističe: „Bosansko društvo u svem trajanju je religijski pluralno. Ta pluralnost se pokazala u manje ili više razlučenosti, suprotstavljanja i uzajamnosti. Ali u njoj nikada nije uspostavljena i potpuna jezička razdvojenost i nepovezanost njenih sudionika. Potreba za

izdvajanjem i ograničavanjem u odnosu jednih prema drugima uzrokovala je oslanjanja na tuđe autoritete, jezike i tumačenja. I pored toga, temeljni sloj bosanskog društva, uzajamnost u cjelini naroda, nikada nije izgubio povezanost i povezivost svih njegovih pojedinaca u jezičkoj uzajamnosti.“

U radu *Bošnjačke usmene priče i evropsko usmenoprozno naslijeđe* Amira Dervišević navodi najstarije primjere bošnjačkih novelističkih i šaljivih usmenih priča koje je zabilježio, između ostalih, zapisivač i sakupljač narodnog blaga, sarajevski ljetopisac Mula Mustafa Bašeskija. Autorica navodi da je usmena proza Bošnjaka postala predmet proučavanja tek krajem 19. stoljeća, ističući važnost Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine. Također, Derviševićeva prepoznaje bliskost bošnjačke novelističke priče sa susjednim južnoslavenskim usmenoproznim tradicijama, potičući na razmišljanje o njihovim međusobnim sličnostima i razlikama. U ovom poglavlju objavljeni su i radovi *Bosnian Muslim written culture as reflected in traditional oral poetry and folklore* Asima Zubčevića, *Odnos institucionalizovanih ideologija prema bosanskoj narodnoj tradiciji – parcijalizacija umjesto internacionalizacije* Nerina Dizdara i *Fakelore for Tito* Desmondau Mauera.

Posljednje poglavlje u zborniku pod nazivom *U širim vidicima* otvara rad Sanjina Kodrića *Status i identitet bošnjačke usmene književnosti do kraja osamnaestog stoljeća*. U radu je posebna pažnja posvećena književnohistorijskom statusu i identitetu bošnjačke usmene književnosti, kao i najvažnijim proučavaocima bosanskohercegovačkog i bošnjačkog usmenoknjiževnog naslijeđa, te, između ostalog, pitanju određenja pripadnosti balade *Hasanaginice*, odnosno „slučaj *Hasanaginice* prvi je i stvarno i simbolički najavio neke od ključnih značajki pristupa bošnjačkom usmenom književnom stvaranju, ali i bošnjačkoj književnosti uopće, koji će biti dominantni naročito tokom narednog, 19. st., a na koje su već uputili i različiti pristupi bošnjačkoj usmenoj poeziji iz Erlangenskog rukopisa“.

Šerbo Rastoder u radu *Almanah i epika bošnjačke Crne Gore* ističe kontinuirano zanimanje *Almanaha* u vezi s epikom Bošnjaka Crne Gore, naglašavajući bitnost da se superiornim pristupom i stalnim interesovanjem, sa sviješću, intelektualno i kontinuirano pozabavimo odnosom prema kulturnoj baštini. Autor, također, ističe: „(...) ovo je prilika da se naglasi da je prvo objavljivanje slavnog epa *Ženidba Smajilagić Meha* i drugih neobjavljivanih djela velikana epike Avda Međedovića u Crnoj Gori i njegovog simboličkog povratka u zavičaj rezultat višegodišnjih organizovanih napora malobrojne intelektualne zajednice okupljene oko *Almanaha*“. Atvija Kerović u radu *Naučno-istraživački rad Zlatana Čolakovića i njegov doprinos afirmaciji bošnjačke epike u Crnoj Gori* pregledno predstavlja Čolakovićevu nezaobilaznu ulogu u afirmaciji bošnjačke epike u Crnoj Gori. Rad argumentirano govori o važnim rezultatima Čolakovićevog naučno-istraživačkog rada i utjecaju na percepciju bošnjačke epike i Avde Međedovića u Crnoj Gori. U ovom poglav-

lju objavljeni su i radovi: *Muzička tradicija Bosne i Hercegovine kroz istraživanje Matije Murke* (Jasmina Talam i Tamara Karača Beljak); *Horozovićevo čitanje usmene balade Hasanaginica u romanu Imotski kadija* (Irma Marić) i *Jezička analiza balade Hasanaginica kao doprinos razumijevanju bosanske kulture i tradicije* (Jasmin Hodžić).

Zaključimo da je bosanskohercegovačka nauka o usmenoj književnosti i tradiciji zbornikom radova Prvog međunarodnog kolokvija *Bosanska usmena tradicija u kulturi svijeta* u izdanju Međunarodnog foruma Bosna i Muzeja Hercegovine dobila ozbiljnu studiju o Zbirci usmene književnosti Milmana Parryja, koja se temelji na čvrstim procjenama i argumentiranim tvrdnjama o najvažnijim sadržajima značajne harvardske zbirke i otvara put kontinuiranom proučavanju i zanimanju za usmeno naslijeđe. Interpretacije usmenog stvaralaštva animiraju pitanje kolektivnog, ali i individualnog identiteta. Akademske i naučne rasprave o usmenoj tradiciji organiziraju se već desetljećima i kao takve su nezaobilazne za konstruiranje koncepta kulturnog pamćenja, bez kojega se teško možemo snalaziti u savremenom svijetu.

Irma Marić
Fakultet humanističkih nauka
Univerzitet „Džemal Bijedić“ u Mostaru
E-pošta: irma.marić@unmo.ba

Примљено: 13. 10. 2020.
Прихваћено: 1. 11. 2020.